

Gluhonemost in naglušost.

Spisal Jakob Žnidaršič.

Gluh je, kdor ne sliši; gluhost ali gluhotà je torej nedostatek sluha. Nemost pa je nedostatek govora. Ker se navadno nauči govorjenja samo tisti, ki sliši, ostane nem ali mutast, kdor je gluh od rojstva, ali kdor je zgodaj oglušil. Z gluhostjo je v teh slučajih združena nemost. Nedostatek sluha in govora zovemo gluhonemost.

Vsak izmed nas je imel gotovo že priliko milovati gluhonemega človeka, in tedaj je tudi premišljeval, kako bi njemu bilo, ko bi ne bil prinesel sluha s seboj na svet, ali ko bi ga zdaj izgubil. Zdi se nam, da bi lahko pogršali treskanje bliska, grom topov, pokanje pušek, šumenje valov, grmenje slapa, bučanje viharja, rjojenje zverine in raznoteri drugi šum in trušč. Ali kako bi nam bilo tesno in prazno pri srci v tej tišini! Kako bi prebivali brez prijetnih glasov! Čudno bi nam bilo videčim ptice pevke, a ne slišočim jih; čudno, ko bi gledali potoček, kako skače nemo mimo nas; najčudneje, najmileje pa bi nam bilo ob srci, ako bi nikdar več ne slišali sladkih materinih glasov, ne tolažbe, ne pomilovanja, ne vzpodbude. Nehoté bi se nam zdel ves svet tuj, samosvoj, sebičen, brezsrčen.

Ako vse to pomislimo, lahko nam je umeti, da se boljši, blažji čuti v srci gluhonemega nikdar ne morejo razvijati takó, kakor v srci slišočega. Gluhonemi so in bodo poprek surovejši od družih ljudij, in razmerno mnogo je potuhencev med njimi. Vsaka stvar jih ujezi, svojeglavni so in maščujejo se radi zarad vsake malenkosti. To nam pojasnjuje, zakaj zvršujejo dostikrat gluhonemi najgrozovitejša hudodelstva, kakor se nam zdi, brez razloga ali iz prav ničevega uzroka.

Res, nesrečen je gluhonem človek. Kako težko se je razumeti z njim, posebno ako mu nisi vaje! On ne razume tebe, ti njega ne. Ko bi vsaj nem ne bil! Ali kdor nikdar govora ni slišal ali premalo časa, tudi govoriti ne zna, in to je, kar žalostni stan gluhonemega dela še žalostnejši. In recimo, da se na ta ali ta način doseže sporazumljenje, vendar se sluh ne more nadomestiti povsem.

Ako se govor nadomesti z znamenji ali pisanjem, glas govora, izraz govora ne da se nadomestiti, in ravno izraz besede vzbuja v nas več čuta nego beseda sama ob sebi. Pisan govor ali lepo govorjen govor — kolik razloček! Žive besede ni moči nadomestiti.

Dan danes se prav mnogo dela v omiko nesrečnih gluhonemih; celo govoriti jih naučé, ipak se nasledki gluhosti nikdar ne dadó popolnem odpraviti. Dobro izvežban gluhomutec razločno izgovarja posamezne besede; ali njegov govor je podoben govoru govornega stroja, iz njega se ne glasé duševni občutki. Akoprem se torej izučnemu in omikanemu gluhomutcu čudimo, vendar moremo ga ob enem tudi milovati. Nikdar ne more se gluhonemi vzpeti do one omike in blagosti, do katere bi se vzel, ko bi ne bil gluh. Njegovi moralni čuti ne morejo se po polnem razviti. Kolikokrat moremo opazovati, da so od mladosti nagluhi ljudje nedoslednega in nezanesljivega značaja. Nedoslednost v njih govoru in dejanji je tem večja, čim hujša je njih naglušost. Brezčutnost in slaboumje se spoznava celó pri otrocih, kateri zeló slabo čujejo.

Gluhonemost je prirojena ali pozneje pridobljena. Prirojena je, ako se otrok rodi gluh ali tako nagluh, da navadnega govora ne sliši, — pridobljena pa, ako otrok popolnem ali deloma ogluší prej, nego se njegova duševna delavnost razvije dovolj. Če tudi se je otrok popolnem govoriti naučil, pozabi govor, ako je o času, ko sluh izgubi, premalo duševno razvit. Ako otrok pred sedmim letom po polnem ali jako ogluší, vselej je nevarnost, da pozabi govoriti in postane gluhonem. Razloček je vendar: ogluší li otrok, predno zna govoriti, ali še le potem, ko je že nekaj časa govoril.

Otrok, ki že zgodaj jako ogluší, čuje le redkokrat razločno človeški govor, ima premalo prilike spoznavati, kaj besede pomenijo, zanima se bolj za znamenja nego za govor, ne poskuša govoriti in ostane nem. Tacega otroka je možno naučiti govora. Treba mu je po gostem jako glasno, počasi in razločno govoriti in mu pri tem kazati dotične predmete. Otrok pa mora natančno paziti, kako izpreminja govornik svoja usta, izgovarjaje posamezne besede. S potrpežljivostjo se doseže mnogo: otrok začne glasni govor razumevati, zanimati se zanj, poskuša govoriti in postane zmožen vsaj za silo povedati svoje misli. Najprikladneje je, da se otrok pri teh vajah poslužuje slušala.

Tako je z glasnim govorjenjem ali slušalom mogoče tudi otroku, ki se je že naučil govoriti in potem oglušī, ali ne popolnem, ohraniti dar jezika. Znano je, da odrastli, ako oglušē, svoj glas nekako čudno izpremenē in nerazločno govorē. Oglušeli otroci govor še hitreje popačijo in brez posebnega, neutrudnega pouka začnó nerazločno blebetati. Zato je treba posebno paziti, da tak otrok besede čisto in razločno izgovarja. To se doseže jedino le s tem, da se otrok uči svojo ustno duplino pravilno izpreminjati.

Videli smo zdaj, da je mogoče pri otrocih, kateri niso popolnem gluhi, razvijajočo se gluhonemost ustaviti. Mnogo teže je, odrastle gluhoneme naučiti govorjenja, če tudi niso po polnem brez sluha, kajti govorilo izgubi potrebno gibčnost, ako se ne rabi. Glas odrastlih, neizšolanih gluhonemih je podoben tuljenju. V zavodih za gluhoneme*) se učē govoriti tudi taki gojenci, kateri prav nič ne slišijo in nauče se glasno čitati. Dasi praktičen vspēh pri tacihi ni posebno velik, koristne so take vaje že radi tega, ker mnogo pripomorejo k razvoju govora in dihal. Kdor ima gluhonemega otroka, naj ne opusti posvetovati se z umnim zdravnikom. Časih se dá nekoliko pomagati, t. j. gluhost nekoliko zmanjšati, in vsaka, tudi majhna pomoč je veliko vredna, ker otrok se tem laglje in popolneje nauči govoriti, čim bolj sliši. —

Iz tega, kar smo rekli, razvidno je, da se gluhonemi morejo razdeliti v dve vrsti, t. j. v take, kateri celo nič ne čujejo, in v take ki nekoliko čujejo. Se ve, med poslednjimi je zopet velika razlika. Nekateri čujejo le najjačji zvok, n. pr. strel topov; drugi čujejo tudi menj jak zvok ali šum, n. p. grmenje, zvonjenje. So tudi taki, kateri posamične samoglasnike ali soglasnike celó posamne zloge in krajše besede čujejo in ponavljajo, a se vendar brez posebnega učnega načina govorjenja naučiti ne morejo.

Gluhonemost prehaja sicer redkokrat neposredno od roditeljev na otroke, vendar je mnogokrat več udov iste družine od rojstva gluhih ali jako nagluhih, ali jih več oglušī, in se to v istem pokolenji rado ponavlja. Časih so vsi sinovi gluhonemi, časih pa vse hčere. Največ gluhonemih se rodi razmerno v zakonih med bližnjimi sorodniki.

*) Ti zavodi so ubožnim in gluhonemim otrokom velika sreča, kajti tu si pridobē mnogo koristnih naukov.

Kaj je vzrok prirojeni gluhosti? — Nedostatek kacega bistvenega ušesnega dela ali nepravilnost v možjanih. Časih ni niti labirinta (notranjega ušesa) niti slušnega živca, časih pa nedostaje kacega oddelka ali dela v labirintu, največkrat polukrožnih oblokov; vendar more kak labirintni tvor manjkati, ne da bi dotično uho popolnem gluho bilo. Prirojena gluhost in torej tudi gluhonemost spremlja časih prirojeno slaboumnost.

Uzroki pridobljene popolne ali delne (parcijalne) gluhoti so mnogoteri. Poškodovanje labirinta prouzročuje navadno popolno gluhoto. Popolna gluhost nastopi tudi, ako se slušni živec posuši in postane neobčutljiv. Med glavnimi vzroki naglušosti gre imenovati raznotere bolezni srednjega (bobničeve dupline) in notranjega ušesa, dalje bolezni možjanov in hrbtenjače, unetje tvorov v lobanji, vodenica v glavi, rudečica (scharlach), legar i. t. d. — Precejšnja naglušost nastopi, ako se sluhovod zoži in zamaši. Zoženje sluhovoda samo na sebi sluha znatno ne moti, pač pa ga motijo kožni olupki in ušesno maslo, ako se naberó v njem, ali ako sluhovod oteče. V teh slučajih časih pomagajo 1^{cm} dolge, sreberne ali zlate cevčice, katere se z bombažem obvijajo in potisnejo v sluhovod. Ako je bobnič predrt, dene se v cevčico zlat listič, da čuva srednje uho kvarnih vnanjih vplivov.

Začasna gluhost nastopi, ako je ušesna troblja zamašena in vsled tega zrak v bobničevi duplini gostejši ali redkejši nego zunanji zrak in vsled tega bobničeva opnica jednostransko preveč napeta.

Gluhost izgine, ako se zračna gostota v ušesu in izven njega zjednači; to se doseže dostikrat s požiranjem slin, ker se s tem troblja odmaši. Sluh se umetno oslabi, da se slabi glasovi ne čujejo, ako se nos in usta zapro in prsi razšire, ali pa pri zaprtih ustih in nosu na silo dihati poskuša. Vzrok je zopet nejednaka zračna gostota. Ako si zamašimo nos in požiramo sline, premaguje tlak vnanjega zraka in pritiska bobničevo opnico navznoter, kar je lahko čutiti. Kadar je nos dolgo časa neprenehoma zaprt in vsled tega bobničeva opnica navznoter vdrtá, nastopi naglušost. Začasno človek tudi ogluší, ako se mu pri naglem pretresu n. p. pri padci, zrak v bobnič potisne ali iz istega iztisne. Gluhost traje, dokler je ušesna troblja zamašena.

Časih pri gluhem ali nagluhem ni moči dokazati najmanjše izpremembe v ušesih. Taka gluhost ali naglušost se zove živčna (nervozna). Sem spadajo posebno sluhove izpremembe materničavih in

bledičnih oseb. Živčna gluhotata je časih nasledek močnega pretresa, padca na glavo, mrtvuda, otoka možjanov, unetja možjanov in njegovih mrenic i. t. d.

Naglušost s hudim ušesnim hrušem dobivajo nekateri bolniki, ako užijejo mnogo kinina. Te prikazni, katere navadno ne trajajo dolgo, pripisujejo se vplivu kinina na možjane. Jednak učinek imajo tudi omamna sredstva, posebno morfij, ako se rabi pod kožo.

Naglušost z ušesnim hrušem se prikazuje tudi pri omedlevicah, pri velikih izgubah krvi in nedostatku krvi v možjanih.

Sluh oslabi, ako se poškoduje bobnič. Ker soglasniki niso vsi jednako glasni, ne čujejo se v tem slučaju slabejši med njimi, ali ne čujejo se tako razločno, da bi jih bilo moči ločiti drug od drugega. To prihaja tudi od tod, ker se „vlastni glas“ ušesni poviša, kadar je bobnič predrt. — Slabo se čuje tudi tedaj, kadar je pritisek na vodo v labirintu nenavadno velik, ker stisnena kapljevina slabeje vodi zvočne valove in zmanjšuje njih razmah (amplitudo).

Slišati je možno brez bobniča, kladveca in nakovalca, ali le nekatere besede se slišijo razločno že iz precejšnje daljave, druge niti od blizu ne.

Posebna vrsta gluhotata se pojavlja pri nekaterih boleznih notranjega ušesa; ta gluhotata je podobna barvni slepoti, kolikor je namreč možno primerjati gluhotata in slepoto. Kakor je nekatero oko za neke barve slepo ali menj občutno od pravnega očesa, tako je pri omenjenih boleznih uho neobčutno za nekatere tone. Ta gluhotata se zato imenuje gluhotata tonov. Nekateri taki naglušci čujejo laglje visoke, drugi laglje nizke tone, drugi zopet nekih tonov čisto nič ne čujejo. Največ je med temi naglušci takih, kateri višje tone bolje slišijo; njim je treba z visokim, krepkim glasom na uho govoriti. Še težje nego tone zaznavajo šume. Človeški govor sestoji iz raznih tonov in šumov, za to ga jako težko razumevajo.

Ako k naglušim prištevamo tudi one, kateri slabo čujejo, postane število nagluših mnogo večje, nego se navadno misli. Velika večina čez petdeset let starih ljudij slabo sliši, in izmed treh zdravih ljudij srednje dobe najmenj jeden vsaj na jedno uho ne čuje dobro pravilno. Mnogi slaboslušnost skrivajo.

Mnogo se je poskušalo, da bi se naglušim ljudem pomaglo s slušalom. Slušalo ima svrhu uloviti več zvočnih valov, nego jih ujame sam uhelj, združiti ter voditi jih v sluhovod. Slušalo sestoji

iz lovila, podobnega čaši, torilu, lijaku, rogu ali troblji in iz kratke ozke preme ali dolge zavojite cevi, katera se vtakne v sluhovod. Lovila se narejajo iz kovin, trdnega kavčuka, lesa, roga, slonove kosti ali iz velikih školjkinih in polževih lupin. Lovila s kratko cevjo ojačujejo nekatere tone bolj od drugih, s tem pa motijo razločnost tonov. Primernejša so slušala z dolgo cevjo, a ta zvoka ne ojačujejo močno, ker se zvočni valovi na ovinkih odbijajo in deloma tudi iz cevi izstopajo. Katero in kako slušalo je komu najprimernejše, težko je določiti na prvi mah; najboljši svetovalec je — izkustvo. Kadar ima bolnik šum v ušesih, treba je izbrati slušalo s slabo resonanco, torej s krajšo cevjo in ožjim lovilom, katero mora biti, ako je od kovine, obvito s suknom ali pavolnato tkanino. Jako nagluhi vtaknejo lovilo v uho, med zobmi pa držé cev, katera vodi zvočne valove v Evstahijevo trobljo.

Godbine tone čuje naglušec, ako drži med zobmi leseno ali jekleno palico, katera je v zvezi z godbilom.

Novejši pisatelji ruski.

Spisal K. Štrekelj.

I.

Nikolaj Aleksejevič Nekrasov.

(Dalje.)

Nekrasova satira pa vendar ni v ruski literaturi popolnem nova prikazen. Že od dob Petra Velikega so gojili ruski pesniki satiro in, kakor tepe Kantemir v svojih pesnih predpetrovske neprijatelje omiki, tako biča Gribojedov v svoji komediji „Gore ot uma“ ruske psevdoolikance, kateri pod skorjo evropske omike hranijo v srci staro surovost. S satiro obrača se v početku 19. veka Krylón proti uradniškim vampirjem ruskega naroda, ali ne ostraši se niti višjih činovnikov in učenjakov. S satiro se bojujeta tudi Puškin in Lermontov proti puščobi družbinski, posebno pa je Gogolj kakor v zrcali pokazal oskodnosti in potrebe ruske družbe, po največ gledé npravne njene strani. Torej tudi pred Nekrasovom je gospodovala

Ker ima muzealno društvo lepi namen, vsestransko pospeševati razvoj deželnega muzeja in domoznanstva kranjskega sploh, želeli je, da bi je izdatno podpirali vsi, ki resnično ljubijo prekrasno in v zgodovinskem, kakor tudi v prirodoznanskem oziru tako zanimivo deželo Kranjskò. Zatorej kličemo znova oživelemu društvu od vsega srca: Vivat, crescat, floreat!

Ueberblick der Verwaltungs- und Rechtsgeschichte des Landes Krain.
Vortrag des Regierungsrathes *A. Globočnik*, gehalten am 28. April 1888 bei der Monatsversammlung des Musealvereines in Laibach. Separatabdruck aus der »Laibacher Zeitung«, Laibach 1888, m. 8, 52 str. Muzealno društvo kranjsko je še prej, predno je bilo formalno osnovano, priredilo več shodov, pri katerih so se razpravljale zanimive zgodovinske in prirodoznanske stvari, tikajoče se naše ožje domovine. O prvem takem večeru smo že poročali v 2. št. letošnjega »Ljubljanskega Zvona«. Na drugem shodu je g. prof. *J. Wallner* zanimivo predaval o Herbartu Turjaškem in njegovem razmerju z briksenškimi škofi, na tretjem g. kustos *Deschmann* o ptičih kranjskih, na četrtem gosp. vladni svetovalec *Anton Globočnik* o upravni in pravni zgodovini Kranjski in na petem g. prof. *Anton Kaspert* o razmerah gorenjskega kmetijskega prebivalstva na konci 15. in v začetku 16. veka. Na vsakem teh shodov je g. Deschmann iz bogatega svojega znanja dodal še kaj znamenitega ter razkazoval poslušalcem in gledalcem raznovrstne zanimive objekte iz deželnega muzeja. Gospod vladni svetovalec *Globočnik* priobčuje v zgoraj imenovani knjižici svoje v vsakem oziru zanimivo predavanje. V desetih poglavjih z zgovorno besedo v velikih krepkih potezah slika razvoj raznih administrativnih oblastev in sodišč v deželi kranjski od najstarejše dóbe do najnovejših časov ter svojo korenito razpravo bistro pojasnuje z mnogimi zanimivimi podatki. Ves spis je spisau tako, da ga s slastjo bere ne samo pravnik, ampak da ugaja sploh vsakemu, kdor se briga za domačo zgodovino.

Vrtnarstvo. S posebnim ozirom na obdelovanje in oskrbovanje šolskih vrtov. Cena po 1 gld. — Dandanes so se potrebe vseh stanov jakò namnožile. Dohodki pa, žal! niso rasti s potrebami. Naš kmet posebno čuti ta nedostatek, ki mu žuga z resnimi posledicami. Zato pa pravi domoljub z veseljem pozdravlja vsako oporo, ki je namenjena kmetškemu stauu. Med raznimi pomočki, s katerimi moremo našemu kmetu pomoči do blagostanja, pa zavzema gotovo vrtnarstvo in posebej še sadjarstvo odlično mesto. Koliko zakladov leži še v zemlji zakopanih! Pred par leti so sadjarji naši dobili nad *jeden milijon* goldinarjev za sadje. Z umnim sadjarstvom in vrtnarstvom se pa gotovo da ta dohodek najmenj podvojiti.

A zaklade treba znati iz zemlje izkopavati. Umen vrtnar izkoplje na aru zemlje *desetake*, a neumen komaj *desetice*. Toda umni vrtnarji ne padajo iz nebes. Treba se je praktično in teoretično učiti in pa vestno opazovati prirodino tvorjenje. — Slovstvo naše v tej stroki ni bogato. Zato nas mora veseliti vsako novo delo na tem polji, osobito še, če je tako izborna, kakor je »*Vrtnarstvo*«. To kojigo je spisal g. Gustav Pirc, tajnik c. kr. kmetijske družbe kranjska po naročilu visocega c. kr. kmetijskega ministerstva. Namenjena je sicer v prvi vrsti šolskim vrtom, a rabil jo bode z velikim pridom *vsak* posestnik koščeka zemlje v mestu ali na deželi.

Razdelil jo je na pet delov: 1. Splošni del. 2. Sadjarstvo. 3. Vinarstvo. 4. Zelenjadarstvo in 5. Lepotično vrtnarstvo.

V prvem delu kaj primerno opisuje namen šolskega vrta, njegovo velikost, razdelitev in zgradbo, izboljševanje zemlje v njem in potrebno orodje. Opomniti mi je le, da se mi nepotrebno zdi v šolskem vrtu vzgojevati gozdne sadike, kakor priporoča gosp.

pisatelj (str. 5. v 14. vrsti od spodaj). Dandanes se že dobi 1000 gozdnih sadik za 2 gld. Na šolskem vrtu bi pa že sama pletev več veljala.

Na strani 6. (8. vrsta od spodaj) pravi g. pisatelj, da je na 200—300 m² velikem vrtu imeti le drevesnico oziroma trtnico. Tu treba pomisliti, da so tako majhni vrti vselej ob šoli, kjer časih ni lahko več zemlje pridobiti. Šola pa mora biti okrašena, kolikor se da. Zato bo pa treba najmenj $\frac{1}{3}$ površine malega vrta za lepotično vrtnarstvo porabiti. Sicer se bomo pa o tem še pozneje menili.

V drugem delu korenito in umevno opisuje vzgojo sadnega drevja od prvega početka do časa, ko je treba opustiti obrezovanje na stalnem mestu rastočih visokodebelnatih dreves. Rad priznam, da tako temeljite in poleg tega primerno kratke razprave o tem predmetu še nisem bral. Le z neko trditvijo g. pisatelja se načelno ne zlagam. Med drugim piše (str. 32., 16. vrsta), da na šolskem vrtu *mora* ostajati divjakov, da jih moremo deliti učencem ali pa kmetom.

Po mojem mnenji bi moral biti šolski vrt tolik, da bi lahko vso občino oskrboval z drevjem. Odrasli učenci bi se torej morali v prvi vrsti učiti pravilnega sajenja na stalno mesto in poznejšega oskrbovanja. V drugi vrsti bi se pa učili početnega odgojevanja in cepljenja (oziroma precepljevanja). A to še posebno, če šolski vrt ne more dovolj drevja za vso občino vzgojevati. V tem slučaju bi si pač morali vsaj nekateri učenci doma narediti male drevesnice. V obeh slučajih je oddajanje divjakov učencem (oziroma kmetom) nepotrebno in celo škodljivo. Divjaki se namreč pikujejo v rodovitno zemljo, da se bolje ukorenijo. Učitelj odbere jeseni družega leta najlepše záse. Za učence ostali bi bili torej dvojbene vrednosti. Drevo na slabi podlagi slabo dela. *Zanikerno rastoče drevo je pa zastoj predrago* in je torej le za grmado. Poleg tega bi vsi učenci doma dreves dobro ne šolali. Jedni nimajo niti zemljišča, drugi bi vrtec lehkomišlno ogradili, da bi jim živina končevala drevje, tretji nimajo sploh nobenega pravega veselja itd. Vsekako bi večina učencev *izgubila* več veselja, nego pa *pridobila* z lastnim oskrbovanjem drevja. V drugem slučaju če je namreč šolski vrt premajhen), naj bi pa učenci, ki imajo primerne prostora in dosti veselja, po učiteljevem navodu naredili male drevesnice. V teh bi pa sami lahko odgojevali dobre podlage. V obeh slučajih naj torej učitelj v peč vrže *prebrane* divjake. — To je jedna. Druga je pa s pritlikovci G. pisatelj piše o njih malo in zdi se mi, kakor bi hotel reči, da to ni za kmeta. Jaz sodim drugače. Pritlikovci stojé lahko na najmanjšem prostoru ter veselé in vedré lastnika, a dajó časih tudi zelo bogate dohodke. Vzemimo uradnika, duhovnika ali učitelja. Po svoji vsakdanji službi potrebuje razvedrila. Tega naj kolikor mogoče išče na prostem — v čistem zraku. Če ima vrt, gotovo bode šel vanj. In kako ga veseli zdravo uspevanje njegovih gojencev (pritlikovcev)! Vsacega posebej, dà — vsako vejico pregleda in seštete ima takorekoč vse cvetne pope! Pa kaj bi našteval vse to? Saj ga ni čistejšega veselja, nego ga imamo v prirodi in pri opazovanji njenih zakonov! Trditi smem iz svoje izkušnje, da je učitelju-sadjarju na pr. to nekaka odškodnina za vse zbrige, katere mu naredé v drevesnici suša, ogrci, toča itd. Jeseni pa nosi svojim krasne hruške, jabolka i. dr. z vrta!

Prvič imamo torej na oblikanem drevju (Formobst) veselje in zabavo. Drugič nam pa donáša materijalen dobiček nekaj že s tem, da nas v času, ko ga oskrbujemo, pinsujemo itd., ne zapeljujejo drage zabave, nekaj nam pa da izbornega namiznega sadja za dom in za prodajo. Dr. R. Stoll pripoveduje v svoji pomologiji, da je na Dunaji dal za jedno zimsko dekanko 80 kr. Beli zimski kalvili so po 20—40 kr. komad itd. Seveda jih producent na deželi ne bo prodajal tako drago. A če dobi za komad 5—15 kr., bode se mu delo gotovo izvrstno izplačalo.

Kaj pa kmet? Na tisoče južnih, jugovzhodnih in južozahodnih sten na raznih plospjih imamo na deželi praznih. Ali jih ne bi mogli izkoristiti z oblikanim drevjem in zgodnjo trto? Poznam posestnika, ki ima okoli 30 m dolgo in do 6 m visoko južno steno pri skednji. Ob nji ima posajene marelice, ki so mu donesle necega leta 80 gl. brez pravičnega oskrbovanja. Vem, da nima vsak posestnik tolike stene in da mu ne bo nesla primeroma toliko vsako leto. A jasno je iz tega, koliko zakladov imamo še v zemlji. Omenim le ljubljansko okolico, kjer se sedaj pridela tako ubogo malo namiznega sadja, da niti imena ni vredno. Razprodalo bi se ga pa lahko v Ljubljani za tisoče. Treba se je torej le učiti, da bomo znali te skrite zaklade izkopavati.

Med priporočenimi sadnimi vrstami pogrešam marsikatero. Toda to stvar bo dognala sadna razstava na Dunaji in v Ljubljani. —

V tretjem delu opisuje g. pisatelj trto in njeno vzgojo. Pouk je temeljit in jasen. Ravno tako izborno je spisan četrti del o zelenjadarstvu.

Peti del obravnava lepotično vrtnarstvo. Pisan je jako poučno in vsak, kdor se ukvarja s cveticami, bode g. pisatelju hvaležen za bogato zbirko lepih cvetic in rož. Ta del je prišel v knjigo zato, da ne bo služila le učiteljem, nego tudi drugim vrtnarjem. To je gotovo prav. Če bi bila knjiga namenjena samo učiteljem, bi menda niti ne imela tega dela. Tako bi sodil iz prvega stavka, katerega je zapisal g. pisatelj v tem delu.

Piše namreč: »Nikakor ne mislim, da je lepotično vrtnarstvo važno v šolskem vrtu, ampak smatram je celo nepotrebno gledé namena, ki ga ima šolski vrt.« Temu nasproti trdim: *Lepotično vrtnarstvo na šolskem vrtu je najmenj tako potrebno, kakor kaka druga stroka vrtnarstva, a na majhnih vrtih posebno, ker je drevesnica ali trtnica na tacih ves le igrača in nima takega uspeha v pedagogičnem oziru, nego cvetice.* To trditev naj nekoliko podprem. Človek se vedno uči. Red, snaga, snažna pota in gréde na šolskem vrtu jako ugodno vplivajo na učence. Tu vidijo krasne cvetice. Učé se jih saditi in vzgojevati. (Še celo dekleta se naučé oskrbovati pritlikovce). In kratkočasijo se na vrtu. Pri vsem tem se vzbudi tudi v njih veselje do vsega, kar vidijo v njem. Tudi sami bi radi kaj takega imeli. Učitelj jim da sadik, katere potem doma sadé in oskrbujejo. S tem se pa pošteno in cenó zabavajo. Ta *cena* zabava je važen faktor v gospodarskem oziru, ker poleg napeljevanja k varčnosti donaša še materijalen dobiček. A *poštena* zabava je neprecenljiva v moralnem oziru. Lahko se reče, da je deklé brez cvetic skoraj kakor duša brez milosti božje. Tista, ki jih goji, blaži si srce, vedrí duh in odvráča od postopanja. Roditelji na kmetih se navadno malo brigajo za svoje otroke. Prepuščajo jih samim sebi. Otroci pa hodijo k sosedu in poslušajo pogovore neprevidnih odraslih ljudij. Te časih zelo popačene raznesó po vasi in dostikrat s tem naredé hude zdražbe. Zopet drugi se shajajo v kakem skrivnem kotu, kjer jih kak odrasli izprijenec uči raznih nespodobnostij. A če bi se bavili s cveticami in pritlikovci, ne bi imeli za postopanje niti časa niti volje (vsaj toliko ne). Znano je, da se otroci morajo igrati. Če jih učimo nedolžnih iger, igrali bodo te, ker ne bodo znali drugih. A če jih ne učimo lepih iger in jih ne napeljujemo k poštenemu razveseljevanju, tedaj se otroci, ne znajoči kaj boljšega, sujejo, pretepavajo, in sploh uganjajo vsakoršne nespodobnosti po raznih kotih, ter si tako že v zgodnji mladosti zatró mravnostni čút. Zdaj pa vprašam: Katera igra je lepša nego gojenje cvetic itd.? Ne bom razbistroval tu raznih ugodnih posledic. Saj so jasne. Le vzemimo, da je pri hiši ali za hišo par kvadratnih metrov prostora. Deček se uči v šoli, kako se mora zemlja izboljšavati, kjer se sadi drevje in izboljša si svojo. Na njo lahko posadi pet navpičenih kordonov, katere potem z veseljem oskrbuje. Sestra mu pa obrobi to gredico s piratrumom, violo cornuto itd. Na tacih vrtcih imajo otroci veliko opravila in moralni uspeh

pri tem je še večji nego materialni. A tudi ta ni majhen. Deček obrezuje in pinsuje drevje. Če se mu tudi prvo leto ne sponese posebno, tedaj se mu pa drugo bolje. Z uspehom pa raste veselje do te krasne in koristne zabave in otroci se takorekoč uživé v to delo. Z otrokom raste drevo in veselje do sadú lastnega truda in konec je: Otroci imajo pošteno zabavo, v maso ljudstva pa prodre tudi povoljno znanje o pravilnem gojenji sadnega drevja. To je torej gotovo važen faktor v moralnem in gospodarskem oziru.

Zato živo priporočam: nikar *cvetič in prillikovcev* ne zanemarjajte na šolskem vrtu! Tako se bodo naši kmetje počasi navadili svoje prazne stene izkoristovati in ceno se zabavati. Saj šolski vrt ravno je in mora biti buditelj veselja do te stvari med narodom.

Jezik v knjigi je jasen brez tistih po metru dolgih stavkov. Želeti bi bilo le, da bi stalo dosledno mesto potikovalec (Stupfer) potaknenec. (Mi bi samo želeli, da bi se naši pisatelji, ki pišejo razprave in knjige, namenjene v obče veliki masi národa našega, kolikor je možno ogibali *latinske* terminologije ter jo nadomestili z dobrimi domačimi izrazi. Kako neprijetno n. pr. doné na slovensko uho besede, kakor so: pikirati (pikovati), stratificirati (stratifikovati), pinsovati in mnoge druge Ured.) Zlasti moramo g. pisatelja pohvaliti tudi za to, da je svojo knjigo samo *vezano*, in res *lepo vezano*, poslal po svetu.

Brez te krasne knjige naj bi ne bil noben posestnik vrta niti na deželi niti v mestu, noben učitelj in nobeno deklé. Vsakemu bode kazala pravo pot do krasne zabave in materialne koristi.

Zato bodi ta izvrstna knjiga toplo priporočena vsem, ki imajo priliko, baviti se z vrtnarstvom.

Janko Žirovnik.

Poziv. Zaupno se obračam na slovenske, hrvatske i srbske rodoljube, pozivajoč jih prijateljski, da se izvolijo naročiti na *tretjo* knjigo mojih glasbotvorov, kojoj kanim v kratkem obelodaniti. Knjiga bode obsezala obširno i raznovrstno gradivo ter se nađejem, da bode zanimala vsacega, koji se z glasbo ali pevanjem bavi. Vsebina knjigi bode naslednja: I. *Guslam* (I. Sundečič) za moški zbor; II. *Oj vstani, solnce moje!* (S. Gregorčič) za sopran ali tenor s spremljevanjem glasovira; III. *Bolgarska davorija* (A. Aškerc) za moški zbor; IV. *Polonaise* za glasovir; V. *Veni, cviete!* (A. Šenoa) za moški zbor; VI. *Pitaš dušo . . .* (L. Vukelić) za bariton s spremljevanjem glasovira; VII. *Proletna pjesma* (I. F. Gundulić) za mešani zbor; VIII. *Ljubičica* (A. Harambašić) za moški zbor; IX. *Na goro!* (M. Vilhar), dvospjev za višji i nižji glas s spremljevanjem glasovira; X. *Liep je danak proletan* (A. Harambašić) za moški zbor; XI. *Kada mi zviezdo* (L. Vukelić) za alt ali bas s spremljevanjem glasovira; XII. *Tužaljka* (F. S. Vilhar) za moški zbor; XIII. *Scherzo* za glasovir; XIV. *Veselo!* (F. S. Vilhar) za moški zbor; XV. *Oj ti lane!* (A. Harambašić) za moški zbor; XVI. *Spljetu* (F. S. Vilhar) za moški zbor; XVII. *Guvotte* za glasovir; XVIII. *Z Bogom!* (F. S. Vilhar) za moški zbor; XIX. *V spomin Miroslava Vilharja* (A. Funtek) za moški zbor; XX. *Kaži mi!* (A. Harambašić) za moški zbor; XXI. *Etude* za glasovir; XXII. *Geslo* (F. S. Vilhar) za moški zbor; XXIII. *Mazurka* (F. S. Vilhar) za mešani zbor s spremljevanjem glasovira; XXIV. *Predigra k „Balkanski Curici“* (Nikola I.) za orkester, prirejena za glasovir (čveteroročno).

Ker bodo tiskovni troški vsled obile vsebine visoki i ker moram iste naprej platiti, prosim osobito dozdanje naročnike svojih glasbotvorov, da mi izvolijo priposlati predplatni iznos — dva goldinarja — kajti samó takó bode mi možno, delo čim preje izdati. Od naših društev in članov njihovih pričakujem izdatne podpore. Prva knjiga je popolnoma razprodana; ako bi se pak oglasilo zadostno število novih naročnikov, dal bi tiskati drugo izdanje. Cena prvi knjigi je dva goldinarja. Druga knjiga se more še dobiti i to po 1 glđ. 60 kr. Konečno javljam slavnemu občinstvu, da nameravam takoj za *tretjo* knjigo obelodaniti najnovejše svoje delo „*Zvonimir*“, kralj hrvatski, romantično opero v